

Kubikk-gesell underveis

Anne Louise Berg (27) fra Hamar har i perioden mai 1995 - juni 1998 fartet land og strand rundt som stipendiat i malerfaget. Hun har bodd under skrivebord og overnattet der det har passet seg slik. Til gjengjeld har hun med seg erfaring i bøtter og spann, der hun suser inn mot fremtiden og et nytt årtusen på sin turkise Suzuki 600.

Av Solveig Irene Kristiansen (tekst og foto)

Malerfagets stipendiat Anne Louise Berg har fartet land og strand rundt på motorsykel som en moderne gesell i flere år for å lære om malerfagets allsidighet.

Det var bare han og meg, sier Anne Louise Berg. Hovedoppgaven etter tre år som landets første malerstipendiat ligger ferdig utskrevet i tre tykke hefter foran henne på bordet. Oppsummeringens time er her.

Han er malermester Peter Meusburger i Odda. Det var i Peters enmannsbedrift hun gikk læretida og tok svennebrev og det var til Peter hun ringte da hun ble vinket avgårde fra Håndverksregisteret (HVR) på Maihaugen på Lillehammer med et lykke på ferden da hun skulle ut i landet og kartlegge gamle malings-teknikker og materialbruk. - Vi skulle lære oss det håndverket som det ikke er språk på, sier hun.

Ingen retningslinjer

Det var daværende Kirke- og utdanningsdepartementet som hadde bestemt at en stipendiatorning for tradisjonelle håndverksfag skulle opprettes. Dette ble tildelt en maler, en tømrer og en smed. Disse tre håndverkerne skulle dokumentere, kartlegge og

bevare gamle arbeidsteknikker. I første omgang var dette ment å vare i et år, men ble så forlenget til tre.

I tillegg til Håndverksregisteret som arbeidsgiver, ble det opprettet en ressursgruppe fra MLF som skulle fungere som veiledere, planleggingsorgan og retningsgivere i samarbeid med HVR og stipendiaten.

Administrering

- Ressursgruppens opprinnelige målsetting og oppfølging har ikke fungert. Målsetting, retningslinjer og handlekraft har også manglet fra HVR og departementets side. Smed- og tømrerstipendiatene har forøvrig hele tiden hatt en egen spesialisert kontakt- og fagperson i HVR som har engasjert seg spesielt i sin kandidat og planlagt og gjennomført en utviklings- og læreprosess.

Derfor har jeg på egen hånd måtte bestemme hva jeg skulle gjøre og ringe rundt med forespørsel om å få lov å komme og lære hos vedkommende.

Dette har i seg selv vært en læreprosess. Men jeg burde ha fått vite på forhånd at opplegget manglet, slik at jeg i større grad kunne ha lagt opp en mer langsiktig målsetting og struktur på arbeidsoppgavene, kontaktnettet og gjennomføring av hele opplegget. Det vil jeg anbefale på det sterkeste i forkant av et eventuelt nytt stipendiat, sier Anne Louise Berg.

Allsidig

Etterhvert har hun fått innblikk i en rekke fagområder. Hun har samlet seg en svært allsidig kunnskap og erfaring som hun er sikker på hun vil dra stor nytte av i fremtiden. Og ikke minst har hun knyttet mange verdifulle kontakter med teoretiske og praktiske ressurspersoner.

Anne Louise arbeidet fem måneder med dekorasjonsmaling ved gjenoppbyggingen av Drammen teater. Hun har hospitert hos teknisk konservator ved Drammens Museum, hospitert ved Statens Kunst- og Håndverksskole i Bergen med interiørarkitekt Grete Smedal som foreleser i fargelære og hun har hospitert ved Jotuns laboratorium både for eksterne og interne malinger. Hun har gått kalkulasjonskurs med siviløkonom og malermester Per Morten Aarvold som lærer, hun har lært papirkonservering og vært med på restaurering av en altertavle i Kilebygda i Telemark hvor dekoren er malt på maskinpapp.

Videre har hun arbeidet med restaureringen av Sorknes gård i Østerdalen som ble skadet under stor-

flommen i 1995 sammen med malere fra Alvdal, Valdres, Gausdal og Trondheim.

Hun har lært kalking av en muremester under oppkalking av Tannum kirke i Bærum, har skrapet vinduer på Slottet, hospitert ved Arkitektøgskolen i en forelesningsserie med tema «tverrsnitt gjennom arkitekturhistorien», «lært» airbrush-teknikk av Kjell Harila, tatt kurs i skriftmaling hos malermester Knut Øystein Bakken i Valdres, har studert produksjonen av malingsystemer til industrivern og industriformål ved LPLs fabrikk i den engelske byen Preston og hun har vært med på utprøvinger av norske linoljemalinger ved Teknologisk Institutt og vært elev ved Odense Tekniske Fagskole for å nevne det grovste.

Planer videre

Undervisningen ved Odense Tekniske Fagskole utgjør 40 uker tilsammen og fordeles på 10 uker

renovering, 20 uker design, form, farge og 10 uker virksomhetslære. I vår var hun ferdig med de 10 første ukene. I begynnelsen av oktober drar hun ned igjen for å ta midtbolken, til slutt følger virksomhetslæren.

- Problemet mitt er at jeg ikke har noen papirer som kan dokumentere den kunnskapen som jeg etterhvert har samlet meg. Selv kursene i Odense har blitt «ned-satt» til AMO-status (arbeidsmarkedskurs).

Dette har noe med økonomi å gjøre og går definitivt ikke ut over kvaliteten, men beviset er jo ikke akkurat prangende, sier hun.

- Den tekniske fagskolen i Odense er en skole med svært entusiastiske lærere, sier hun og undrer høyt på om det egentlig er behov for en slik skole i Norge.

- Min erfaring fra videregående er iverthvertfall at faglærerne er de som av forskjellige grunner ikke makter å holde på som malere lenger. Dermed blir ofte entusiasmen og gløden også på hell. Derfor må det være bedre at de få nordmenn som ønsker seg et tilleggsstudium ved en høyskole kan få dette i for eksempel Danmark. Dessuten har vi godt av å komme ut og møte andre holdninger og innfallsvinkler på fagområdene våre, sier Anne Louise Berg.

Fremtidig yrke

Samtidig tar hun sikte på å gjøre unna ex. phil, for å kunne ta grunnfag i kunsthistorie når hun er ferdig i Danmark. Med et slikt studie vil hun få mer spisskompetanse.

- Jeg har etterhvert sett at praktikerne og teoretikerne ikke snakker samme språk. Både maler og konservator skal kunne se sin begrensnig. Jeg har lyst til å drive med praktisk malerarbeid i nært samarbeid med interiørarkitekt, konservator og malermester, som en blanding av håndverker og konsulent for restaurering på et høyere nivå, sier hun.

Med Bergstadens historie mellom hendene

Anne Louise Bergs hovedoppgave ble restaurering av stuen på Aasen-gården på Røros. Dette er eiendommen til Hans Aasen, - han som oppdaget kobbermalmen rundt midten av 1600-tallet. Gården ligger helt i sentrum av Bergstaden og har historie i alle kroker og krokar.

Av Solveig Irene Kristiansen (tekst og foto)

Aasen-gården er en av de 8 første enkeltbygninger/gårder på Røros som ble fredet av riksantikvaren. Det skjedde i 1923. I 1982 kom Røros på UNESCOs liste, og dermed fikk byen stor internasjonal oppmerksomhet. - Dette gjør selvfølgelig restaureringen av denne bygningen spesielt interessant, sier Anne Louise Berg. I denne sammenheng skulle Aasen-gården bli en prøvelse for henne. Nå skulle hun vise hva hun hadde lært i løpet av stipendiatperioden og hva hun selv var god for.

Veiledere har vært konservator og forsker Jon Brønne, NIKU og malermester Einar Syrstad.

Tilbakeføring

Dagens eier, Bjørn Aasen, er 12. generasjon Aasen.

Ingen av husene på eiendommen går tilbake til Hans Aasens tid. I store trekk har gården fått sitt preg rundt 1850, da det var store ombygninger her. Stuen skal derfor restaureres tilbake til klassisismen som var den rådende stilepoken på denne tiden.

Våningshuset ble modernisert i 1959 og interiøret malt i 1960, og

det er dette utseendet man nå ville vekk i fra.

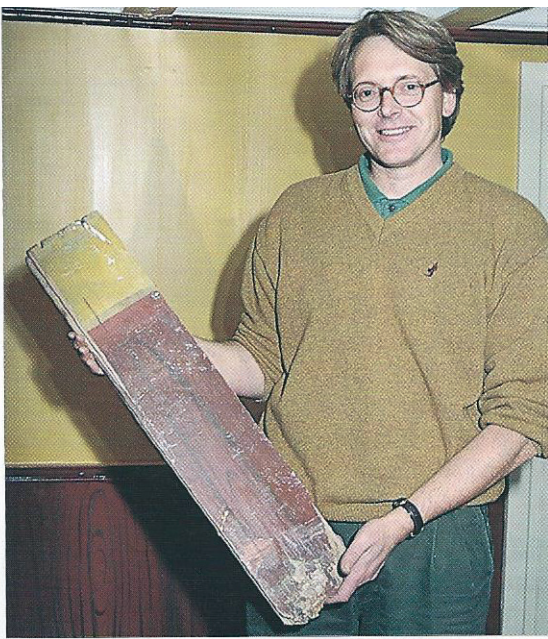
Anne Louises restaureringsoppgaver omfatter flatemaleri, tillagning av linoljemaling og brekking til originalfargene, glanskontroll av malingsfilmen, rekonstruksjoner av frihåndsdekorering, rekonstruksjon av østerdalsdring på brystning etter originaltegning mm.

Tilstandsrapport

Taket var påført alkydmaling med rull og hadde kraftig kitting mellom bordene. På veggene var det stående glatt panel i mørk grårosa alkydfarge påført med rull. Brystningen var malt kjølig grå i samme materiale og påføringsmetode. Brystningslist hadde mellomgrå alkydmaling.

De store skiferplatene som utgjør brannmuren har vært dekorert. På den ene vegg er det tydelig marmoreringsskema i sort og lilla. Mønsteret, inneslutningene, fargene og tegningene er av en type som var vanlig i perioden 1830-1865, skriver Jon Brønne i sin tilstandsrapport. Marmoreringen er meget slitt og avskallet. Den andre skiferplata har rester av flere fargelag.

Vinduene er nye og malt med alkydmaling. De to eldste fyllingsdørene er trolig fra 1830-1840. De to andre er kopier som ble laget ved siste århundredskifte. Alle er hvitmalt med alkydmaling. Likeens listverket.

→ Fotlisten er malt i samme rødbrune alkydmaling som gulvet.

Frigjøres

Jon Brønne foreslo at overflatene skulle skrapes fri for alkydmalingen påført med rull. Kittingen mellom bordene skulle erstattes med linoljekitt.

Sluttresultatet skulle fremstå i matt/halvmatt linoljemaling. Takene forble hvite. Veggene fikk en varm, gul farge over brystningen, selve brystningen skulle fremstå i en stilisert mahogniådring, såkalt østerdalsådring. Til å få frem dette ble det grunnet/undermalt med engelsk rød matt jevn oljemaling som ble «lasert» over med rødbrun mahognilasur. Lasuren skal ha store, stående årer som påføres tynt med tegninger i bensort og eventuelt kasselerbrunt. Gulvene skulle først bli gråmalt med linoljemaling. Men senere har det blitt bestemt at de skal slipes etter eierens ønske. Alle farger skulle blandes og justeres på stedet.

Egen løsning

Anne Louise satte i gang etter at grunnarbeidet var utført både av huseier og malermester Einar Syrdal. Etter håndpussing med sandpapir, kitting, flekking av kitt og flekking av mattskjolder, valgte hun å legge på et toppstrøk i taket i ren hvit linoljemaling. På forhånd hadde hun lagd prøveoppstryk på blank linoljemaling i forhold til kitt-talkum-terpentin og nedmattingsgrad og egenskaper. Hun matterte malingen med talkum, 5 l linoljemaling og 4 dl talkum. Resultatet ble at malingen fremstår i en jevn, halvblank glans, med tydelig spor etter fordriving, trestruktur, slitasje og treets naturlige aldring. Kittet lagde hun av kitt og linolje.

Veggene

- Med en mørkere okerfarge i bunnen og laserende pigmenter over får man en helt annen dybde. Bruken av laserende pigmenter er typisk for norsk dekom-

ling, sier hun. Anne Louise brukte pigmentene kromgult, sinnoberrødt, rå terra og zinkhvitt. Malingen ble lagt på i et tynt lag og mattet ned med kitt. Deretter «glanset opp» til en ønsket halvblank/matt glans, med linolje og terpentin i forholdet 1:8

Brystningen skulle fremstå i østerdalsådring. Tradisjonen for denne type dekorasjoner har røtter langt tilbake. Fra Europa og byhåndverket var imitasjon av edle tresorter og marmor en svært utviklet imitasjonskunst. Håndverket og kunsten kom oppover til Norge og dalførene med håndverkerne, som hver og en hadde sine egne tolkninger og som satte sitt personlige preg på disse imitasjonene. Etterhvert utviklet det seg til et eget dekorasjonskunst- og håndverksuttrykk som faktisk overgikk selve imitasjonskunsten. Dette er et typisk eksempel på Østerdalens egen type mahogniådring. På gården fantes det bare ett bord igjen fra denne opprinnelige brystningen som viste den originale ådringen. ellers bygget Anne Louise på befaringer til gårder i distriktet hvor det fantes tilsvarende dekor.

Frihånddekor

Den typiske klassisistiske dekoren som er avdekket og rekonstruert oppunder taklisten kan dateres til ca. 1800-1810, men med Røros' mer avsidesliggende beliggenhet kom nok motetrendene litt senere hit, sier hun.

Den klassisistiske frihånddekoren som er avdekket over dørene, finner man ikke igjen på nordveggen hvor det er laget en malingstrapp. Det antas at dette er gjenbruksmaterialer, slik praksis ofte var på den tiden. Det kan også stor forskyvning i mønsteret tyde på. Men det kan også tenkes at nettopp denne vegg er den opprinnelige og at panelet på de andre veggene er nyere, sier hun. Dekoren er malt på frihånd, men har nok sjablon som forbilde.

Bunnfargen på originalen er en gammel og slitt maling, med et litt laserende toppstrøk, noe som dermed gjør det umulig å etterligne fargen, skriver hun i sin hovedoppgave. Etter å ha tegnet mønsteret av på en blank folie, perforerte hun mønsteret med en nål. Deretter ble mønsteret overført til underlaget med en stoffpose med kitt som ga en helt enkel avtegning kun med retningslinjer og punkter.

Ved frihånddekor er det viktig å ha en ledig hånd ved malingen, og ikke henge seg opp i detaljer som bare begrenser ledigheten. Redskapet var mårhårspensler og malerstav. Først ble den røde fargen malt på. Pigmentene var krapplakk, lys oker, kromgult og noe hvitt og sort. Skygger og streker ble malt i sort. Den grønne dekoren fikk hun ved å blande pariserblått og lys oker. - Å skrape seg frem i vegg og litteratur er faktisk temmelig all right, sier en fornøyd Anne Louise Berg etter at anerkjennende nikk var mottatt fra huseier og veileder over hennes arbeide.

Denne klassisistiske frihånddekoren som kan dateres tilbake til 1800-1810 ble skrapet frem på kun den ene av stuens vegger. Den skal bevares slik, etter at Anne Louise Berg har rekonstruert begge sidefeltene.

Dagens eier Bjørn Aasen er 12. generasjon som bebor gården. Panelbord-biten som han holder ble funnet på låven og var eneste holdepunkt for farger + ådring, slik det var rundt midten av forrige århundre og som stuen skulle restaureres tilbake til.

Brystningen har Anne Louise tilbakeført med typiske østerdalsådring. Foto: Anne Louise Berg.